

Avdelningen för kunskapsstyrning för socialtjänsten
Therese Hellman
therese.hellman@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Fast omsorgskontakt i hemtjänsten (SOU 2020:70)

Socialdepartementets dnr. S2020/08966.

Sammanfattning

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att en fast omsorgskontakt införs i hemtjänsten. Myndigheten är positiv till att äldre personer som har insatser i form av hemtjänst erbjuds en fast omsorgskontakt, även om myndigheten gärna hade sett att förslaget omfattade alla personer som har hemtjänst oavsett ålder. Myndigheten delar i huvudsak utredningens bild av hemtjänsten och instämmer i att en fast omsorgskontakt kan bidra till en ökad trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning. Socialstyrelsen menar dock att det inte är lämpligt att införa uppräkningslagen i lagstiftningen.

Socialstyrelsen är positiv till förslag som syftar till att stärka kvaliteten i hemtjänsten genom stärkt kompetens. Däremot avstyrker Socialstyrelsen förslaget om att den fasta omsorgskontakten ska inneha yrkestiteln undersköterska. Nedan följer en redogörelse för Socialstyrelsens synpunkter på förslagen i betänkandet.

Socialstyrelsens synpunkter på utredningens förslag

7.2 Skyldighet att erbjuda en fast omsorgskontakt införs i lag

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att äldre personer som har beviljats hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt och att bestämmelsen ska träda i kraft den 1 januari 2022. Kontinuitet är en viktig kvalitetsaspekt och Socialstyrelsen har under många år uppmärksammat och påtalat bristerna kring personalkontinuitet inom hemtjänsten.¹ Myndigheten anser liksom utredningen att en fast omsorgskontakt kan bidra till ökad kontinuitet och även till ökad trygghet, individanpassad omsorg och samordning. En reglering av fast omsorgskontakt i hemtjänsten kan leda till en ökad jämlikhet över landet, vilket Socialstyrelsen ser positivt på.

¹ Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2020. Socialstyrelsen; 2020.

Däremot är Socialstyrelsen tveksam till förslaget att fastställa fyra syften med fast omsorgskontakt i själva lagstiftningen. Myndigheten menar att varken funktionen eller den som arbetar som fast omsorgskontakt ensam kan tillgodose detta och anser att alla som arbetar inom hemtjänsten ska arbeta för att de enskilda som får hemtjänst ska känna trygghet, erbjudas kontinuitet och få sina insatser individanpassade och samordnade. En uppräkningslista som den föreslagna riskerar att avgränsa andra aspekter som kan vara viktiga för de personer som har hemtjänst. Socialstyrelsen anser därför inte att det är lämpligt att lyfta fram dessa områden i den föreslagna 5 kap. 5 a § socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att en fast omsorgskontakt inte ska utses om det bedöms vara uppenbart obehövligt. Enligt förslaget till författningskommentar förutsätts att det görs en bedömning i varje enskilt fall. Socialstyrelsen menar att det utifrån ett jämlikhetsperspektiv kan anses rimligt att alla som har hemtjänst erbjuds en fast omsorgskontakt. Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet, se 1 kap. 1 § SoL, och Socialstyrelsen vill därför betona att den enskilde kan välja att tacka nej till erbjudandet om en fast omsorgskontakt. De individuella behoven bör styra hur den fasta omsorgskontakten utformar arbetet och tillhandahåller stödet.

Övriga kommentarer

När det gäller förslaget om en fast omsorgskontakt inom hemtjänsten för äldre personer vill Socialstyrelsen betona otydligheten i att det inte finns en definition av äldreomsorg och vad som avses med en äldre person. I utredningens förslag till 5 kap. 5 a § SoL blir det därför otydligt vilka personer som avses. Äldre personer som får insatser i form av hemtjänst med stöd av 4 kap. 1 eller 2 a §§ SoL kan vara 65 år eller äldre, alternativt ha en annan ålder som kommunen beslutat om, till exempel 75 år, när det gäller 4 kap. 2 a § SoL. Detta kan enligt Socialstyrelsen behöva klargöras i den fortsatta beredningen av förslaget.

Socialstyrelsen vill i sammanhanget även framföra synpunkter på att förslaget om fast omsorgskontakt i hemtjänsten endast gäller för äldre personer. Det har varit utredningens uppdrag men Socialstyrelsen menar att god kvalitet i insatserna gäller för alla och därför vore det lämpligt att alla personer som har insatser i form av hemtjänst erbjuds en fast omsorgskontakt, oavsett ålder.

7.3 Den fasta omsorgskontakten ska vara undersköterska

Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att endast den som innehar yrkestiteln undersköterska, i enlighet med reglerna som föreslås i betänkandet Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) och i promemorian Reglering av undersköterskeyrket – kompetenskrav och övergångsbestämmelser (Ds 2020:15), får utses till fast omsorgskontakt. Socialstyrelsen avstyrker därmed även förslaget om ikraftträdandet.

Socialstyrelsen ser behov av och är positiv till förslag som syftar till att stärka kvaliteten i hemtjänsten genom stärkt kompetens. Men Socialstyrelsen anser inte att utredningen har redovisat varför endast personer med yrkestiteln undersköterska skulle kunna utföra de arbetsuppgifter som den fasta omsorgskontakten är

tänkt att utföra. De kunskaper och färdigheter som utredningen menar att den fasta omsorgskontakten behöver ha, är sådana som Socialstyrelsen anser att all personal som arbetar inom hemtjänsten bör ha. Det framgår av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12) om grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre samt av 3 kap. 3 § SoL. Enligt förslaget skulle exempelvis legitimerad personal och personal med annan lämplig utbildning inte kunna vara fast omsorgskontakt.

Hemtjänsten har ett komplext uppdrag och kompetensbehovet inom hemtjänstens verksamheter kommer sannolikt förändras över tid. För att möta framtidens vård- och omsorgsbehov behöver det enligt Socialstyrelsen finnas utrymme för nya arbetssätt och lösningar där olika kompetenser och professioner kan bidra. Detta riskeras om en viss arbetsuppgift kopplas till en viss yrkestitel. I detta fall gäller det en yrkestitel som ännu inte antagits av riksdagen och som när det sker kräver omfattande arbete för att genomföra regleringen av skyddad yrkestitel för undersköterskor.

7.4 Behov av väglednings- och uppföljningsuppdrag

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att myndigheten får i uppdrag ta fram ett vägledningsmaterial som underlättar implementeringen av en fast omsorgskontakt i hemtjänsten.

Socialstyrelsen ser positivt på förslaget om att myndigheten ska följa upp utvecklingen hos verksamheterna gällande fast omsorgskontakt i hemtjänsten och vilken kompetens de som innehar funktionen har. Socialstyrelsen delar också utredningens bedömning att det finns behov av att utvärdera i vilken utsträckning fast omsorgskontakt bidrar till kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning. Det kan dock finnas anledning att återkomma angående närmare utformning av dylika uppdrag i den fortsatta beredningen.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Erik Höglund och Natalia Borg, tillförordnade avdelningschefen Beatrice Hopstadius, chefsjuristen Per Ödman samt enhetschefen Magnus Wallinder deltagit. Utredaren Therese Hellman har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Olivia Wigzell